

4. konferenca z mednarodno udeležbo
Konferenca VIVUS – s področja kmetijstva, naravovarstva, hortikulture in floristike ter živilstva in prehrane
»Z znanjem in izkušnjami v nove podjetniške priložnosti«
20. in 21. april 2016, Biotehniški center Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenija

4th Conference with International Participation

Conference VIVUS – on Agriculture, Environmentalism, Horticulture and Floristics, Food Production and Processing and Nutrition

»With Knowledge and Experience to New Entrepreneurial Opportunities«

20th and 21st April 2016, Biotechnical Centre Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenia

Trajnostni razvoj v kontekstu semantičnih aporij in evropske lokalnosti

dr. Andrej Pogorelec

Biotehniški center Naklo, Slovenija, andrej.pogorelec@bc-naklo.si

Izvleček

V prispevku obravnavamo problematiko trajnosti in trajnostnega razvoja kot koncepta, ki naj bi se realiziral v kontekstu »globalnega mišljenja« in »lokalnega delovanja«, pri čemer pa je dejanski domet same ideje trajnosti kot povezovanja (*problematičnih*) okoljskih, družbeno-ekonomskih ter socialno etičnih, bivanjskih razsežnosti našega časa in prostora v smislu presežnosti in rešitve nakazanih težav najmanj vprašljiv, in to že na lingvistični ali bolje rečeno semantični ravni sintagme trajnostnega razvoja. Drugi, nič manj zaskrbljujoč vidik pa se nedvomno kaže v dejstvu, da očitnih, okoljsko nesporno negativnih posledic vpliva sodobnega »življenjskega sloga«, ki tlakuje pot morebitni planetarni katastrofi v naslednjih desetletjih, ni mogoče preprečiti brez širokega, težko dosegljivega mednarodnega konsenza, ki bi omogočil izvedbo v znanstveni srenji bolj ali manj preverljivih in nujno potrebnih ukrepov za ustavitev negativnih trendov, kar predstavlja poseben izziv Evropi kot naši »širši domovini« ali kot geografskemu in duhovnemu lokusu »lokalnega delovanja«, ki naj »misli globalno«.

Ključne besede: trajnostni razvoj, trajnost, ekologija, gospodarstvo, politika, etika, Evropa

Sustainable development in the context of semantic aporiae and European locality

Abstract

The paper focuses on sustainability and sustainable development concept issues, which should be implemented in the context of a »global reflection« and »local action«. The actual reach of the sustainability idea as a means of connecting (problematic) environmental, socioeconomic, socioethical and existential dimensions of our time and space in the sense of transcending and solving of the indicated problems is at least questionable; it is such, yet, on the level of linguistics, or better put, semantics of the syntagm »sustainable development«. The second, no less worrisome aspect can be undoubtedly perceived in a fact that obvious environmentally negative effects of the contemporary »life style«, that leads to a possible planet catastrophe in the following decades, cannot be prevented without a broad, hard to reach consensus of the international community. Only that could open ways for taking scientifically more or less verifiable and urgent measures to stop the negative trends. That presents a special challenge to Europe as our »broader homeland« or geographic and spiritual locus of »local action« in the process of »global reflection«.

Keywords: sustainable development, sustainability, ecology, economy, politics, ethics, Europe

1 Uvod

V pričujoči razpravi se sprašujemo o vsebinski perspektivi in pomenu sintagme, ki se vse od konca osemdesetih let prejšnjega stoletja pogosto uporablja v povezavi z obravnavo ekoloških in ekonomskih tematik, tako pri nas kot v širšem mednarodnem okolju. Gre seveda za pomensko zvezo besed »trajnostni razvoj«, katere avtorstvo se v strokovni literaturi pripisuje tako imenovani Brundtlandovi komisiji.¹ Ključne ideje trajnostnega razvoja bi lahko strnili v tri točke, ki zadevajo vprašanja gospodarske rasti, zaščite okolja in družbene enakosti. Ob vsem tem je poleg omenjenih vidikov treba izpostaviti še idejo medgeneracijske solidarnosti, ki se kaže v jasno izraženi nujnosti razvoja, ki bi hkrati zadovoljeval potrebe sedanjih in bodočih generacij. Pravi način za doseg omenjenega cilja je po mnenju snovalcev koncepta trajnostnega razvoja v iskanju izrabe tistih za preživetje nujnih energetskih virov, ki jih lahko opredelimo kot obnovljive vire. Hkrati s tem je nujno definirati in urediti problematiko omejevanja naraščanja odpadkov, pospešitve recikliranja in zaustavitve prekomernega onesnaževanja planeta na vseh ravneh. Ena ključnih dilem, s katero se v kontekstu človeškega poseganja v ravnovesje planetarnih procesov sooča sodobna civilizacija, je tudi problem upada biotske raznovrstnosti, ki lahko v temelju ogrozi ne le nadaljnji razvoj, temveč sam obstoj človeške vrste. Vprašanje gospodarskega razvoja je treba postaviti v kontekst okoljske problematike in pravičnejše ter dolgoročno bolj premišljene izrabe virov, ki v sedanjih razmerah globalizacijske ekspanzije kapitala na račun razvrednotenja delovnih, socialnih in okoljskih standardov pomeni resno grožnjo zdravju in preživetju skupnosti kot celote. Zapletena politična, ekonomska, socialna, kulturna, verska, nacionalna, vojaška in druga komaj rešljiva medčloveška ter civilizacijska nasprotja se kažejo kot neprestan (*evolucijski?*) boj za prevlado močnejših. Tudi v tem kontekstu koncept trajnostnega razvoja ponuja rešitev, ki naj bi ob upoštevanju gospodarskih in okoljskih potreb ter vrednot humane, razsvetljene civilizacije nakazala smer poti iz omenjenih protislovij sodobne družbe, saj se zdi, da je eden pomembnejših, bolj ali manj prikritih razlogov medčloveških konfliktov in vojn prav dostop do izrabe okoljskih virov, ki so ali naj bi bili (pa morda vedno tudi niso) ključni za naše preživetje. Eden takšnih, povsem banalnih primerov tovrstnih virov je, denimo, nafta. V prihodnosti, v mnogih okoljih tudi že danes, pa se lahko kot veliko hujši problem izpostavi, na primer, možnost resnega pomanjkanja pitne vode.

Ne glede na vse večje zavedanje resnosti situacije, ki ga po svoje ilustrirata tudi udeležba na konferenci o podnebnih spremembah v Parizu (nov./dec. 2015) in (*sicer nezavezujoča, žal zgolj načelna*) pripravljenost doslej največjega števila držav za ukrepe pri zmanjševanju emisij ogljikovega dioksida in drugih škodljivih snovi, pa se zdi, da je možnost resnične implementacije načel trajnostnega razvoja precej malo, če ne tudi vse manj verjetna.² Ideje uravnoveženja gospodarske rasti, varovanja okolja in socialne etike v smislu družbene enakosti, katerih skupni označevalec naj bi bila sintagma »trajnostni razvoj« kot smer in pot rešitve problema, namreč vse bolj izgublajo svoj prvotni smisel, sam pojem trajnostnega razvoja pa postaja plen interesnih skupin, ki ga arbitrarno tolmačijo v skladu s svojimi partikularnimi, praviloma lobijskimi, bolj ali manj kratkoročnimi in lokalnimi interesi.³ Prav ta arbitrarnost, ki vprašanje trajnosti in trajnostnega razvoja sprevrača v ideološko

¹ Svetovna komisija za okolje in razvoj, ki jo je vodila bivša norveška predsednica vlade Gro Harlem Brundtland.

² »Pravi domet pariškega sporazuma bo viden v prihodnjih nekaj letih. V najboljšem primeru bo sprožil ireverzibilen proces odmika od rabe fosilnih goriv in dekarbonizacije svetovnega gospodarstva, ki ga bo vodila široka koalicija akterjev javnih institucij in zasebnega gospodarstva. V najslabšem primeru pa bo pariško srečanje le še ena izmed zamujenih priložnosti, polnih nejasnih obljub mednarodnih voditeljev, ki teh obljub ne morejo ali niti nočejo izpolniti. To pa bi lahko imelo zdaj že usodne in uničujoče posledice za naš planet« (Cléménçon, 2016).

³ »Trajnostni razvoj je v zadnjih dveh desetletjih postal nekakšno 'obče mesto modrosti', a zdi se, da je šlo nekaj pošteno narobe. Ker sam koncept poudarja medsebojno povezanost vsega, je postal ranljiv in se spreminja v predmet razkrojenih, nejasnih refleksij, kot tak pa je pravi magnet za posebne interesne skupine. Organizacije, ki se posvečajo varovanju človekovih pravic, velike kemijske korporacije, male otoške države, zeleni arhitekti, upravljavci jedrskih elektrarn so se polastili modnega trajnostnega slogana in ga pomensko podredili svojim lastnim interesom. Namesto da bi tako koncept trajnostnega razvoja združeval naravo, gospodarstvo in socialno pravičnost, postaja zgolj še vir preveč specializiranih in povsem brezpomenskih seznamov ter naštevanj nekakšnih ciljev« (Victor, 2006).

floskulo, ta pa lahko pomeni vse ali nič, vodi do situacije, v kateri trajnostni razvoj postaja izpraznjeni znak brez jasno določljivega označenca.⁴

2 Razprava

Samoumevnost relativizacije pomena pojmov, ki zadevajo ali s svojim semantičnim referencialnim okvirjem zgolj namigujejo na kontekst absolutnega, najbrž ne bi smela biti tako zelo samoumevna. Trajnost ali trajnostni razvoj,⁵ hočeš nočeš, implicira stanje kategorije večnega ali neskončnega, kar je v povsem očitnem nasprotju s preverljivimi empiričnimi dejstvi v dometu trenutnih zmožnosti zaznavanja realnosti.

V skladu s tem lahko trdimo, da koncept obstoja človeka kot posameznika, človeške vrste, planeta Zemlje, osončja in nenazadnje vesolja kot kozmične kategorije v kontekstu ideje trajnosti nima in ne more imeti neke, omenjenemu kontekstu primerne, trajne (*da ne rečemo celo in tudi verodostojne*) vrednosti. Človek je umrljivo, minljivosti zapisano bitje pa tudi rok trajanja človeške biološke vrste, ki na dosedanji časovni skali planeta Zemlje ni dosti več kot muha enodnevnica, se morda izteče mnogo prej, kot si predstavljamo. Znanstveniki predvidevajo, da bo v naslednjih nekaj milijardah let (morda prej) zaključen tudi življenjski cikel našega Sonca, kar bo neizogibno privedlo do konca kakršnega koli življenja na Zemlji. V širšem smislu pa kasneje po vsej verjetnosti podobna usoda čaka tudi galaksije in vesolje kot celoto. Če pustimo v nemar zgolj hipotetične namige sodobne fizike in kozmologije o »istočasnosti vseh časov« (Greene, 2005), je trajnost vendarle koncept, ki bolj kot empirični znanosti pritiče duhovnemu, nemara celo religioznemu doživljanju sveta. To pa je tisto izhodišče, ki potencialno vodi do možnosti kalejdoscopa bolj ali manj neobvezujočih, lahko tudi zavajajočih in manipulativnih interpretacij pomena sintagme »trajnostni razvoj«. Seveda ne najbolj posrečeno poimenovanje ideje, ki vendarle temelji na nespornih znanstvenih dognanjih tehničnih in naravoslovnih področij, ki jih v tej razpravi ne postavljamo pod vprašaj, še zdaleč ni edini problem nedorečenosti⁶ in posledične vprašljivosti praktične izvedljivosti nujno potrebnih ukrepov v danih prostorskih in časovno morda že zamujenih koordinatah sveta, ki naj bi ga »pred samim seboj« ubranili in ohranili še za bodoča pokolenja.

Navkljub ne povsem uglašenemu orkestru znotraj zidov naravoslovnih znanosti, kjer o določenih vidikih naravovarstvene in okoljevarstvene problematike gotovo obstajajo različna stališča,⁷ pa se zdi, da je ključni problem na tistem drugem, manj »empiričnem«, družboslovnem polu tega interdisciplinarnega »trajnostnega zalogaja«, kjer se ne le posvečamo družbeno-ekonomskim in etičnim vidikom trajnostnega razvoja, temveč ta in takšna, torej družboslovna pamet v obliki in podobi

⁴ Brown, ki kot znak izpraznjenosti izpostavlja zlasti pojem trajnosti in ne trajnostnega razvoja, s takšno opredelitvijo ne meri zgolj na možnost pejorativne konotacije izpraznjenega znaka: »Sugestija, da je trajnost 'prazni znak' se zdi na prvi pogled kot slabšalna oznaka, ki ustvarja vtis osredotočenosti na bistvo, a v resnici pomeni zelo malo; ker denotira 'vse stvari za vse ljudi', se tako sprevača v predmet različnih interpretacij, to pa posledično vodi do stanja, v kakršnem ni mogoče storiti nič konkretnega. Natančnejši vpogled v Laclaujevo rabo pojma 'prazni znak' pa vendarle razkrije, da stvar ni tako enostavna. Namesto da pojem 'prazni znak' razumemo kot sredstvo odklanjanja trajnosti, lahko trajnost v tem kontekstu prepoznamo kot razprtje novih možnosti politične akcije« (Brown, 2016).

⁵ Brown pojma ločuje, in sicer v smislu kritičnega distanciranja od sintagme »trajnostni razvoj«: »Navkljub številnim poskusom, da bi pojem trajnosti ustrezno definirali, ta ostaja prazen in brez konkretne vsebine. To pomanjkanje nedvomno izzove kritičnost, zlasti ko omogoča 'prazne geste' politikov in drugih ključnih odločujočih subjektov. Odprtost interpretacije, ki je posledica nejasno definirane pomena trajnosti, je elitam nedvomno omogočila, da pomen pojma prilagodijo svojim političnim agendam. Takšen je vsaj pristop ob rabi sintagme 'trajnostni razvoj'. Kljub temu nam takšna kritika ne bi smela odvrniti pogleda od potenciala pojma trajnosti, ki nam lahko odpre pot do novih družbenih in političnih priložnosti. Če se ozremo na pogoje, ki so bili potrebni za nastanek ideje trajnosti, potem postane jasno, da je obstoječa cinična in konservativna artikulacija trajnosti kot trajnostnega razvoja rezultat nekakšnega negotovega projekta vladajočih elit« (Brown, 2016).

⁶ Kar je slabo rečeno, je tudi slabo mišljeno.

⁷ Na primer, o vprašanju globalnega segrevanja obstajajo diametralno nasprotni pogledi. Po mnenju nekaterih svetu pravzaprav ne grozi segrevanje, ampak vstopa v novo ledeno dobo.

svetovne politike⁸ sprejema tudi konkretne odločitve o celotni problematiki trajnosti in trajnostnega razvoja kot domnevnega ključa rešitve planetarne krize, ki naj bi jo v okviru tega in takšnega koncepta razrešili kot planetarna skupnost.

Seveda s tem odpiramo problem mednarodne politike, ki je v končni fazi nosilec takšnih ali drugačnih odločitev, te pa lahko sledijo ugotovitvam znanstvenikov in skušajo po svojih najboljših močeh ponujati konstruktivne rešitve ali pa po drugi strani politični nosilci odločitev ta opozorila bolj ali manj preslišijo in ravnajo v skladu s parcialnimi ali lokalnimi interesi, ki praviloma nimajo veliko zveze z dobrobitjo planeta kot celote, kaj šele usode bodočih generacij človeštva. Zlasti s strani levece se pojavljajo dvomi o nadaljnjih zmožnostih zmagovitega principa razvitega sveta, ki temelji na ideji neoliberalnega kapitalističnega gospodarstva in parlamentarne demokracije kot političnega instrumenta urejanja družbenih razmerij. Eden temeljnih principov globalnega kapitalizma, ki stremi k popolni, planetarni liberalizaciji trgov in nenehnemu povečevanju dobička, je ideja permanentne gospodarske rasti, ta pa znotraj obstoječih tehnoloških in socialno-ekonomskih koordinat tako zaradi okoljskih kot tudi etičnih vidikov preprosto ni več mogoča. Očitno je namreč, da se v zadnjih desetletjih (*tudi na račun degradacije okolja*) drastično povečujejo razlike med vse bogatejšo manjšino in vse revnejšo večino svetovnega prebivalstva, kar seveda pomeni, da o kakšni pozitivni trajnostni povezanosti družbeno ekonomskih, okoljskih in socialno etičnih korelacij v smislu rešitve vse hujše krize zares ne moremo govoriti. In če je tako zastavljen problem gospodarske rasti zlasti težava razvitega sveta, kamor je poleg prozahodno orientiranih državnih in naddržavnih političnih entitet treba umestiti vsaj še Kitajsko in Rusijo (*to so tudi največji onesnaževalci v kontekstu posledičnega globalnega segrevanja*), potem je v deželah tretjega sveta, (*kjer si zagon nujno potrebne gospodarske rasti in spremljajoče onesnaževanje zaradi izrabe še vedno cenejših fosilnih goriv, deloma upravičeno, predstavljajo kot še neizkoriščenega jokerja*) še bolj pereče vprašanje nekontrolirane rasti prebivalstva. Tudi ta rast z vidika planetarnih ravnovesij postaja nevzdržna.

Ob vsej kompleksnosti problemov, ki bi jih želeli s konceptom trajnostnega razvoja preseči in razrešiti, pa si je treba zastaviti vprašanje, kaj lahko v tem kontekstu stori Evropska unija, ki v teritorialno-demografskem smislu predstavlja relativno majhen del planetarnega zemljevida, a je hkrati (*še vedno?*) eden ključnih igralcev v svetovnih okvirih politično-ekonomskega, tehnološko-znanstvenega in kulturno-duhovnega stremljenja k razvoju in napredku človeške civilizacije. Gospodarsko-finančna kriza, ki je Evropo zajela okrog leta 2008, je dodobra pretresla in zamajala njeno finančno stabilnost, ta pa se je odražala zlasti v očitnih razlikah med skupinami južnih in severnih držav, pri čemer je v negativnem smislu izrazito izstopala zlasti Grčija, ki jo je nedavno za povrhu preplaval še val nezakonitih migracij. Te so še v večji meri kot predhodni migracijski tokovi iz Italije pljusnile proti severu in povzročile največjo migracijsko, humanitarno in varnostno⁹ krizo v poveljni Evropi.

Nekako samoumevno se sicer zdi, da bi tudi v času krize, pa naj bo ta ekonomsko-politična, humanitarna ali varnostna, morali iskati dolgoročno premišljene rešitve,¹⁰ toda odziv Evrope, ki ima sicer polna usta »trajnosti« in »trajnostnega razvoja«, tozadevno ne kaže v to smer. Povsem normalno je sicer, da se v demokratični družbi, ki naj bi temeljila na razsvetljenski paradigmi svobode, oblikujejo in svobodno artikulirajo različna mnenja ter ideje o načinih in modalitetah družbenega odziva na okoliščine, ki predstavljajo izziv (*nadaljnemu*) napredku in (*trajnostnemu*) razvoju družbe kot celote, nikakor pa ni normalno, da se skuša v imenu tako imenovane politične korektnosti in zaščite domnevno ogroženih (*vse manj manjšinskih in v resnici do evropskih vrednot vse bolj nestrpnih in agresivnih*) družbenih skupin ter posameznikov preprečiti javna razprava o nadaljnji usodi

⁸ Kolikor je seveda ta s svojimi nosilci, torej politiki, lahko razumljena kot del družboslovne znanosti ali sploh kakršnekoli znanosti ...

⁹ »Dejstvo je, da večina beguncev prihaja iz kulturnih okolij, ki so nekompatibilna z zahodnoevropskim pojmovanjem človekovih pravic. Toleranca kot rešitev (*obojestransko spoštovanje*) očitno ne funkcioniira« (Žižek, 2016).

¹⁰ »Namesto tehtnega premisleka o posledicah našega delovanja v prihodnosti se družba zateka v obliko permanentnega kriznega odziva« (Brown, 2016).

Evrope, njene varnosti, blagostanja, kulturne identitete in nenazadnje vseh njenih prebivalcev, ki spoštujejo njena temeljna načela.

Kot vemo, je pariška konferenca o podnebnih spremembah, na kateri je Evropa pokazala večjo pripravljenost na tvorno sodelovanje kot druga območja,¹¹ v zadnjih mesecih prejšnjega leta potekala ob poostrenih varnostnih ukrepih in morečem vzdušju po nedavnem terorističnem napadu islamistov, ki je terjal prek sto smrtnih civilnih žrtev in je predstavljal hkrati s tem tudi simbolni napad na svobodo in življenjski slog sodobnih Evropejcev. V začetku istega leta so bili s strani islamskih skrajnežev v istem mestu umorjeni novinarji pariškega satiričnega časnika Charlie Hebdo. Napadena je bila temeljna evropska vrednota – svoboda izražanja.¹² Oba dogodka, v katera so bili kot storilci zločinov vpleteni tako uvoženi kot »domači« islamski teroristi neevropskega nacionalnega porekla, kažeta na globok razkol dveh kultur,¹³ ki ju nobeno in nikakršno multikulturalistično zaklinjanje evropske levice ne more na silo harmonizirati, kajti za to je potrebna svobodna volja in iskrena želja vseh. Ljudem, ki v prikriti zahrbtnosti ali odkriti sovražnosti kategorično ne sprejemajo evropskega sistema vrednot in njene kulture,¹⁴ a se vseeno prihajajo naseljevati in širiti svoje neintegrirane skupnosti na njeno ozemlje, bi morala Evropa odreči gostoljubje. Tako preprosto je to.¹⁵ Trajnostna

¹¹ »Evropska unija in njene članice sprejemajo najambicioznejše zaveze izmed vse razvitih držav« (Cléménçon, 2016).

¹² »Fundamentalistični muslimani ne prenesejo naših blasfemičnih podob in brezbriznega humorja, ki ga razumemo kot del naših svoboščin. Svobodomiselnih zahodnjakov po drugi strani ne morejo prenašati številnih praks muslimanske kulture« (Žižek, 2016). Kot na primer, streljanja novinarjev zaradi satire.

¹³ Seveda je v tem kontekstu treba spregovoriti tudi o beguncih, ki so načeloma žrtve terorja in prav pred takšnim nasiljem oziroma nasiljem nepredstavljivo večjih razsežnosti bežijo v zavetje varnih držav. V tem smislu je Evropa ne le v skladu z mednarodnim pravom, temveč tudi v skladu z vrednotami, ki jim je zavezana, dolžna v še obvladljivih številčnih razmerjih ljudem ne glede na njihovo raso, veroizpoved ali nazorsko opredelitev nuditi pomoč. To seveda tudi izdatno počne, ne glede na dejstvo, da varne (*in kriznim žariščem geografsko bližje*) ultrabogate muslimanske države kot so Saudska Arabija, Kuvajt, Katar in Arabski Emirati ne sprejemajo skoraj nobenih beguncev, pa čeprav gre za »brate po veri«. Ne, za materialno dobrobit svojih številnih novih »prebivalcev«, ki se bodo vključili v evropski sistem »multikulturalnih« socialnih transferjev, naj raje poskrbi stari kontinent na svojih tleh, zalivske države pa bodo nudile finančno pomoč pri gradnji evropskih megalomanskih kulturnih islamskih centrov, katerih politika je, vsaj v državah, kjer predstavljajo vodilno monokulturo, vse prej kot multikulturalna. Kaj to pomeni v kontekstu znanih podatkov o stopnji natalitete med muslimani in evropskim avtohtonim prebivalstvom je seveda jasno. Kakšno trajnostno prihodnost so si zamislili podeljevalci nagrad za trajnostni razvoj, ki le te podeljujejo evropskim mestom, kjer se s strani lokalnih oblasti zaradi kratkoročnih dobičkov oblastnih elit odpira vrata investicijam, ki vodijo v urbanistično arhitekturni kaos, kulturni razkroj in varnostna tveganja za lokalno prebivalstvo?

¹⁴ »Nemčija rada poudarja potrebo po kulturni in socialni integraciji beguncev. Vendar je treba razbiti še en tabu. Koliko beguncev se v resnici želi integrirati? In kaj če ovira njihove integracije vendarle ni le zahodni rasizem?« (Žižek, 2016).

¹⁵ V izogib nesporazumu z bralcem, ki je morda ob tem v svojih radarjih antiaksenofobne čuječnosti zaznal sumljive znake (*s strani naprednih inkvizicijskih odborov progresivne levice*) »prepovedanega« govora, razčistimo enkrat in za vselej: na načelni ravni je vsakršna (*nacionalna, rasna, jezikovna, konfesionalna, svetovnonazorska, spolno orientirana itd.*) drugačnost dobrodošla in sprejemljiva. Lahko pomeni bogatitev in poglobitev našega razumevanja in doživljanja sveta in njenih prebivalcev, lahko jo razumemo kot zlahtnjenje naše univerzalne človeškosti ter pripadnosti planetarni skupnosti državljanov Zemlje in Svobode. A vse to le do trenutka, ko nam ta, k nam prihajajoča drugačnost v perverzni zlorabi naše odprtosti in tolerance začenja (*z lažnim samopomilovanjem izmišljene ogroženosti*) odrekati pravico do naše drugačnosti. Ko postane pri tem še (*ne le verbalno*) nasilna, pridemo do točke, ki je, prosto po Lacanu, ni mogoče tolerirati (*impossible à supporter*). Zanimivo je, da se evropska levica ob migracijski krizi, potem ko vseskozi promovira antidružinsko politiko, ki naj rezultira v čim nižji rodnosti domačega prebivalstva, kar naenkrat začenja sklicevati na negativne demografske kazalce, ki da so ja dodaten argument za sprejem migrantov kot odličnih kandidatov za izpolnitev demografske (*beri leve volilne*) baze ljudi, ki bodo nadomestili manjkajoče generacije. V tem kontekstu ni nezamisljiva tudi težava odhajanja naših kvalificiranih kadrov v tujino. In spet, če že govorimo o tujih delavcih, ki naj zapolnijo naša delovna mesta, bi moral biti ključni kriterij (*poleg sprejetja naših norm obnašanja*) nič drugega kot njihova kvalificiranost. »Evropske države, med njimi tudi Slovenija, sodijo v skupino OECD. To je okrog petdeset držav sveta, zgoraj četrtina, ki med seboj tekmujejo za obstanek v svetovnem vrhu in zato potrebujejo le najbolj kvalificirane ljudi. Ker jih nobena nima dovolj, vsi pa imajo preveč nekvalificiranih ljudi, je konkurenca za »dobre« ljudi neizprosna. Če pa država kot Nemčija pridobi milijon nekvalificiranih ljudi, se poslabša njena konkurenčnost v primerjavi s tistimi, ki jih sploh ne sprejemajo. Naša konkurenčna država Japonska je leta 2014 sprejela enajst iskalcev azila, Južna Koreja 84. Nekatere pa ne sprejemajo nobenih, ker se bojijo izgube svoje konkurenčnosti. Države kot Švedska – ne več – in Nemčija – tudi kmalu ne več – pa so dale vedeti, da sta konkurenčnost in gospodarstvo nepomembna, šteje le človeškost. A tudi ta stane, pomoč je draga, in če je preveč nekvalificiranih prišlekov, postanejo živčni tisti, ki morajo to plačati. Ti se med seboj razlikujejo. Eni glasno protestirajo, najbolj kvalificirani med njimi pa niso tako glasni, a se lahko ob velikem nezadovoljstvu izselijo tudi sami« (Heinsohn, 2016). Seveda se ob tem zastavlja vprašanje profila kvalificiranosti ljudi, ki drviijo v Evropo. Mediji so nas prepričevali, da gre za inženirje in znanstvenike ... No, velika večina teh ljudi v resnici »ne ustreza storilnostnemu profilu visoko razvite tehnološke družbe« (Heinsohn, 2016). A v čem je

naravnost¹⁶ »lokalnega delovanja« in »globalnega mišljenja« v kontekstu Evrope namreč ne bi smela pomeniti le »sajenja rožic«, temveč bi morala brez nojevskega tiščanja glave v zemljo vključevati tudi skrb za ubranitev evropskih kulturnih, duhovnih in civilizacijskih dosežkov. Ohranitev evropske identitete ter njenih norm in principov je navsezadnje tudi dolg do naših potomcev.

3 Zaključek

Ideja trajnosti in trajnostnega razvoja je navkljub ne najbolj posrečeni izbiri označevalca njene v temeljih sprejemljive konotacije na preizkušnji, ki jo bo morda celo prestala. Vseeno pa se lahko upravičeno bojimo, da spričo nakopičenih težav sodobne planetarne skupnosti (*ki je zlasti zavoljo omejenih virov bogastva, pretirane rasti potreb naraščajočega prebivalstva ter pohlepa ultrabogatih elit takorekoč v permanentni, sicer na srečo še omejeni vojni*) stvari uidejo z vajeti, nebo nad prihodnostjo človeštva pa lahko zagrnejo črni oblaki naše lastne nezmožnosti ohranitve temeljnih vrednot in spremembe tistih vzorcev obnašanja ter delovanja, ki vodijo svet v ekološko katastrofo, ekonomsko politični razkroj in etični kolaps.¹⁷ Evropa kot ekonomsko-politično in kulturno-socialno razvito območje, ki izhaja iz antično-krščanskega ter razsvetljensko-sekularnega vrednostnega sistema lahko in mora v tem smislu odigrati vlogo povezovalca in konstruktivnega partnerja v strategijah planetarnega načrta in aktivnosti trajnostne politike preseganja nakopičenih okoljskih, družbeno-ekonomskih, socialnih, kulturnih, religioznih in drugih protislovij sodobnega sveta. Da bi bila pri tem uspešna, pa mora ob hkratni odprtosti za resnično multikulturno sodelovanje z vsemi, ki si tega želijo, poskrbeti tudi za ohranjanje lastne evropske identitete, kajti kdor (*ob pravi meri samokritične distance*) ne spoštuje samega sebe, svoje zgodovine, kulture in drugih dosežkov, ta ne more nikdar in nikoli zares spoštovati in ceniti drugih kultur. O tem, da sta agresivnost in netoleranca največkrat plod lastnih, bolj ali manj prikritih občutkov inferiornosti,¹⁸ najbrž ni treba izgubljeni besed. Je pa to seveda žalostno dejstvo, nad katerim se lahko zamisli evropska ekstremna levica, ko s pretirano afektiranostjo, pomanjkanjem temeljne refleksije ali s pritlehno, kratkoročno politično preračunljivostjo odgovornost za nasilje islamskega fundamentalizma, ki ga apologetsko relativizira, lahkotno pripisuje nekakšni evropski zgodovinski krivdi;¹⁹ hkrati s tem pa z enako neznosno lahkotnostjo vsakršno opozarjanje na problem ohranjanja evropske kulturno-duhovne paradigme groteskno enači s fašizmom, sovražnim govorom, islamofobijo, rasizmom in drugimi

dodatni problem? »Sirska vojna je le simptom demografskega razvoja med Marokom na severu, Cape Townom na jugu ter Afganistanom in Indonezijo na vzhodu, kjer živita dve milijardi ljudi. Od teh se jih želi šeststo milijonov izseliti; to vemo zaradi raziskave ameriškega Gallupovega inštituta iz leta 2009. Številke iz leta 2015 za arabske države pa kažejo še veliko večji delež tistih, ki se želijo izseliti: leta 2009 je bilo teh 23 odstotkov, zdaj jih je že 35 odstotkov« (Heinsohn, 2016). Takšnih števil proti Evropi usmerjenih ljudi (*ekonomskih migrantov ali vojnih beguncev*) ta, četudi demografsko podhranjena in še tako pripravljena nuditi humanitarno pomoč, niti približno ne more »prebaviti«, zato bo prišlo do tega, »da se bodo morale na koncu tudi na Sredozemskem morju zapreti meje« (Heinsohn, 2016).

¹⁶ Če jo že jemljemo resno ...

¹⁷ Ob kritiki globalnega kapitalizma (*planetarnega korporativizma*) kot dela problema in ne rešitve sodobnih družbeno-ekonomskih protislovij se poraja zanimiv paradoks, ki ga izpostavlja Žižek (2016): »Globalni kapitalizem se brez težav prilagodi pluralnosti lokalnih religij, kultur in tradicij. Torej je ironija antievrocentrizma v tem, da se v imenu antikolonializma kritizira zahod ravno v tistem zgodovinskem trenutku, ko globalni kapitalizem za svoje nemoteno delovanje evropskih kulturnih vrednot več ne potrebuje. Skratka, mnoge izmed teh vrednot (*enakost, osnovne človekove pravice, svoboda tiska, država blaginje itn.*), ki jih lahko tudi kritično reinterpretiramo, bi lahko služile kot orožje v boju proti kapitalistični globalizaciji.«

¹⁸ »Če sodobni, tako imenovani fundamentalisti v resnici verjamejo, da so našli svojo pot do Resnice, zakaj se potem čutijo ogrožene s strani nevernikov? Zakaj jim zavidajo? Ko se budist sooči z zahodnim hedonistom, ga pravzaprav niti ne bo obsojal. Morda bo le dobronamerno pripomnil, da je hedonistovo iskanje sreče samozavajajoče. V nasprotju z resničnim fundamentalistom bo psevdo-fundamentalistični terorist globoko zaskrbljen, zbehan in fasciniran nad grešnim življenjem nevernika. Lahko pravzaprav začutimo, da se v boju proti grešniku v resnici bori proti svoji lastni skušnjavi. Kako krhka je vera muslimana, če se počuti ogroženega zaradi neke neumne karikature v satiričnem tedniku? Fundamentalistični islamski terorizem ne temelji na prepričanosti teroristov o njihovi lastni superiornosti ali v njihovi želji, da zaščitijo svojo kulturno-religiozno identiteto pred napadi globalizirane potrošniške civilizacije. Problem s temi fundamentalisti ni v tem, da bi jih mi obravnavali kot inferiorne. Ne, problem je v tem, da se nekje globoko v sebi sami počutijo inferiorni« (Žižek, 2015).

¹⁹ »Navkljub delni odgovornosti Evrope za stanje, iz katerega bežijo begunci, je skrajni čas, da se konča levičarska mantra kritiziranja evrocentrizma« (Žižek, 2016).

diskvalifikacijami iz bogatega arzenala njene lastne agresivne izključevalnosti in ideološke nestrpnosti.

Literatura in viri

Brown, T. Sustainability as empty signifier: its rise fall and radical potential. *Antipode*, 2015. 48(1), 115-133.

Cléménçon, R. The two sides of the Paris climate agreement: dismal failure or historic breakthrough? *Journal of Environment & Development*, 2016. 25(1), 3-24.

Greene, B. *The fabric of the cosmos*. London: Penguin, 2005.

Heinsohn, G. Elegantnih rešitev ni, manj elegantne pa že poznamo. *Delo*, 2016. 58(36), 4-6.

Smole, Đ. M. *Trajnostni razvoj z izbranimi poglavji iz biologije*. Ljubljana; Zavod IRC, 2010.

United Nations Climate Change Conference (online). 2015. (citirano 25.2.2016). Dostopno na naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/2015_United_Nations_Climate_Change_Conference

Victor, D. G. Recovering sustainable development. *Foreign Affairs*, 2006. 85(1), 91-103.

Žižek S. (online.) 2016. (citirano 25.2.2016) Dostopno na naslovu: <http://inthesetimes.com/article/18605/breaking-the-taboos-in-the-wake-of-paris-attacks-the-left-must-embrace-its>

Žižek S. (online.) 2015. (citirano 25.2.2016) Dostopno na naslovu: <http://www.newstatesman.com/world-affairs/2015/01/slavoj-i-ek-charlie-hebdo-massacre-are-worst-really-full-passionate-intensity>